

Ляльковий дім (стисло)

Генрік Ібсен

Дійові особи:

Хельмер — адвокат.

Нора — його дружина.

Доктор Ранк.

Фру Лінне — подруга дитинства Нори.

Крогстад — приватний повірений.

Троє маленьких дітей Хельмерів.

Анна-Марія — їх нянька.

Служниця в домі Хельмерів.

Посильний.

Дія відбувається в квартирі Хельмерів.

Дія розпочинається зимовим днем у затишній вітальні Хельмерів. Усе у кімнаті обставлено зі смаком, але відчувається, що гроші у родині заощаджують. Завтра — Святвечір. Нора повернулася додому з пакунками подарунків для дітей, служниці та чоловіка. Чоловік пестливо називає жінку білочкою та жайворонком, але докоряє їй за те, що вона "смітить грошима". Йому справді підвищили платню, але видадуть її тільки через три місяці.

Несподівано до родини Хельмерів приходять у гості фру Лінне. Вони колись були із Норою подругами. Чоловік помер та залишив її зовсім без грошей. І діточок у неї нема. Вона приїхала з іншого міста, шукає роботу. Нора розповідає подрузі, що не таке вже в неї безхмарне життя. Торвальд (чоловік) був важко хворий.

Якби Нора не знайшла грошей, щоб повезти його до Італії, то міг би й померти. Гроші, як каже Нора, вона взяла в свого батька, який невдовзі помер. Нора обіцяє фру Лінне, що допоможе їй попросити чоловіка взяти її працювати до банку, де він займає високу посаду директора.

Раптом Нора зізнається подрузі, що вона зовсім не у батька взяла гроші, а позичила їх, щоб врятувати життя свого Торвальда. Він так про це й не дізнався. Тому вона вдалася до економії, обманювала чоловіка, заощаджуючи на своїх нарядах, переписувала за гроші якісь листи та папери. І все так, щоб чоловік не дізнався...

До квартири Хельмерів з'являється пан Крогстад. Він сподівається, що чоловік Нори візьме його на якусь посаду до контори банку. Але директор банку відмовляє йому, бо знає, що він нечесна людина.

Нора звертається до свого чоловіка з проханням, щоб він узяв конторницею фру Лінне, бо вона дуже добре знається на цій справі. Чоловік обіцяє щось зробити.

У гості завітав і доктор Ранк, що багато років товаришує з Хельмерами. Він у похмурому настрої, бо безнадійно хворий. Але він тільки натякає на це. Нянька приводить трійко діточок Нори, з якими вона радо бавиться. Гості залишають оселю.

Але Кrogстад повертається. Це саме він позичив колись Норі гроші на те, щоб вона могла повести хворого чоловіка лікуватися до Італії. А зараз він вимагає від Нори, щоб вона умовила свого чоловіка взяти його працювати до банку, бо жінка повинна мати вплив на чоловіка.

Кrogстад удівець, має синів, він хоче зайняти пристойне місце у суспільстві. Нехай Нора примусить свого любого Торвальда пробачити Кrogстаду його нечесну поведінку у минулому. Інакше... Інакше він розповість пану Хельмеру, що Нора не тільки позичила гроші, але й підробила підпис батька, який повинен був поручитися за неї. А це вже злочин.

Таким чином, Нора — злочинниця!

Якщо вона не хоче, щоб усе викрилося, якщо вона не хоче опинитися перед судом, то нехай уже якось вплине на свого чоловіка. Кrogстад залишає Нору у розпачі.

Повертається Торвальд і лагідно (і водночас твердо) радить дружині ніколи не просити за безчесну людину і ніколи не брехати чоловікові. От Кrogстад колись вдався до підробки паперів та втратив усе: і посаду, і повагу, і положення у суспільстві. До того ж, вважає пан Хельмер, він псує своїх дітей, бо брехня — це найаморальніше явище у світі.

Нора налякана. Вона — брехлива мати! Вона може зіпсувати своїх дітей! І ніхто не зглянеться на те, що свій "злочин" вона зробила з любові — до помираючого батька, якого не хотіла турбувати, та хворого чоловіка. Жінка починає підлещуватися до чоловіка, вдаючи із себе маленьку дівчинку. Вона просить його допомогти підібрати їй маскарadne вбрання й порадити, що танцювати у цьому вбранні, бо подружжя ж на Різдво йде до сусідів, які живуть поверхом вище.

Торвальд радо погоджується допомогти своїй "лялечці".

Взагалі Торвальд відноситься до жінки, немов до маленької дитини. Вона для нього — білочка, співуча пташка, "крихітка Нора", але аж ніяк не доросла людина.

Нора та Торвальд вигадують цілу виставу: маскарadne вбрання італійської жінки та танок тарантела!

Нора наважується попросити чоловіка влаштувати Кrogстада до банку. Вона й підлещується, й намагається налякати Торвальда тим, що Кrogстад може написати щось погане про їх подружжя у газету. Але пан Хельмер неблаганний: він, мовляв, чесна людина, йому нема чого боятися і нема чого приховувати.

Нора вирішує звернутися за позикою до доктора Ранка. Адже коли вона поверне гроші Кrogстаду, то він поверне їй позикову розписку!

Доктор Ранк розказує жінці, що він невдовзі помре, бо дуже хворий. Нора не може цьому повірити, вона кокетує з доктором, нарешті просить його про послугу, але ще не каже, про яку. Доктор зізнається їй у коханні. Нора після цього зізнання не може просити грошей, вона вважає, що це нечесно. У товариша попросити можна, а от у безнадійно закоханого — ні.

Нора вдається до думок про втечу, навіть про самогубство. Останній вечір, останній танок — і прощай, життя! Але її таємно викликає Кrogстад. Він погрожує, що, як би

там не сталося, він надішле листа до пана Хельмера, де розповість йому про те, що накоїла його жінка. А пан Хельмер більш за все цінує свою репутацію поважної людини... Тому він неодмінно погодиться на умови шантажиста.

На допомогу Норі приходить фру Лінне. З'ясовується, що колись Кrogстад кохав фру Лінне і був згоден зробити для неї що завгодно. Фру Лінне обіцяє відмовити його відкривати таємницю Норі. Але пізно! Пізно! Листа вже кинуто у скриньку!

Нора просить чоловіка не відкривати поштову скриньку, поки не скінчиться свято. Він погоджується, бо гадає, що в цьому листі дурні безпідставні погрози. Торвальд учить Нору танцювати, він взагалі вважає, що на всьому знається, все розуміє. А його жінка тільки "любий маленький жайворонок", якого треба наставляли.

Доктор Ранс грає на роялі тарантелу. Нора танцює шалено, немов віддає своє життя. Торвальд умовляє її вгамуватися, але всі рухи жінки сповнені відчаю, пристрасті та вогню. Нора вважає, що коханий чоловік, коли дізнається про її злочин, не допустить, щоб його жінка опинилася перед судом. Певне, він візьме вину на себе. Її чесний, благородний Торвальд!

Він не може заплямувати себе подібно до Кrogстада! Вона, Нора, залишить дім, дітей, вона пірне у глибоку холодну темну воду! От тільки скінчиться свято...

Поки Нора танцює на верхньому поверсі, у тому ж домі, унизу, у її квартирі зустрічаються Кrogстад і фру Лінне. Вони обоє зрадили своє взаємне кохання. Фру Лінне вийшла заміж за чоловіка, якого вона вважала багатієм, тому що їй треба було годувати хвору матір та двох малих братів.

Кrogстад узнав про це та одружився з жінкою, яку теж вважав заможною. Але обидва вони zostалися без грошей та без роботи. Кrogстад має синів, а фру Лінне зовсім самотня: мати померла, брати повиростали. Під час розмови вони розуміють, що почуття в них не згасло, воно стало міцнішим, рішучішим. Фру Лінне каже, що вони могли б почати жити разом. Вона звикла про когось піклуватися, для когось працювати.

Ця самотня жінка могла би стати матір'ю для дітей Кrogстада і вірною супутницею йому. Кrogстад, ця похмура, понівечена життям цинічна людина, починає вірити, що в нього ще є перспектива стати щасливим. Але раптом він починає щось підозрювати. Він питає фру Лінне, невже вона обіцяє йому своє кохання тільки тому, що хоче врятувати подругу від ганьби?

Фру Лінне рішуче відповідає, що саме така думка підштовхнула її до розмови з Кrogстадом. Але тепер вона знає, що її доля — жити у чесній праці задля нової родини. Кrogстад бачить, що жінка цілком щира, тому обіцяє, що забере свого листа у Торвальда Хельмера. Нехай він живе у згоді зі своєю жінкою. Кrogстад більше не буде наполягати, щоб його узяли працювати до банку. Фру Лінне згодна: вони вдвох упоруються з усіма ускладненнями життя. Але не треба забирати листа зі скриньки.

Фру Лінне придивилася до життя родини Хельмерів. Воно нібито несправжнє. Між подружжям немає щирості. Торвальд не помічає, що його дружина — особистість. Якщо правда буде прихована, то гра у жіночку-лялечку та суворого й поблажливого

чоловіка триватиме вічно. Кrogстад та фру Лінне щасливі, бо вирішили побратися та почати нове життя. Вони залишають квартиру Хельмерів, які невдовзі повертаються.

Торвальд, трохи напідпитку, обіймає та цілує жінку, але вона не може приховати своєї тривоги. Тоді він згадує про листи у поштовій скриньці. Нора намагається відмовити його, нехай зачекає хоч до ранку. Але Торвальд відчиняє скриньку. Він помітив, що хтось колупався у замку шпилькою Нори. Вона каже, що це, певне, діти. Торвальд дуже суворо каже, що треба відучити їх від цього. Зверху лежить лист від доктора Ранка. Він помічений чорним хрестом. Це означає, що невдовзі доктор помре. Він не хоче, щоб хтось бачив, як буде конати, тому хоче лягти "у барліг" і помирати наодинці. Подружжя дуже сумне. Але ось Торвальд бере листа від Кrogстада. Нора похапцем піднімається до себе, вона одягається, вона хоче залишити дім. Але Торвальд уже прочитав листа. Він розгніваний. Але не тільки розгніваний, але й наляканий.

Звістка про злочин дружини приголомшила його. Бездоганна репутація директора банку буде знищена. Нори йому зовсім не шкода. Він каже, що нікуди вона з дому не піде. Буде жити, як жила. Але до діточок він її вже не допустить, бо брехлива мати зіпсує дітей. Усі свої думки Торвальд промовляє вголос. Раптом Нора чує, що її чесний та принциповий чоловік збирається знайти Кrogстада та погодитися з усіма його умовами. Отже, не чесність йому дорожча за все, а тільки репутація чесної людини. Він тільки прикидався принциповим!

Значить, усе їх чудове життя, усе кохання – удавані. Торвальд не хоче розуміти, що Нора зробила це заради кохання, заради його життя, заради спокою свого батька. Він не хоче знати, як вона боялася, як вона потерпала, але вдавала з себе веселу та легковажну. Він не хоче знати, як вона заощаджувала гроші, але все ж таки була гарно вдягненою та привабливою. Він нічого не хоче знати! Він і не збирався брати на себе провину жінки. Він думає тільки про себе та про свою посаду.

Та ось служниця приносить листа від Кrogстада: він повертає своє боргове зобов'язання та більше нічого не вимагає, навпаки: вибачається.

Пан Хельмут відразу змінюється, він уже немов не пам'ятає, як жорстоко образив жінку. Він каже, що вибачає Норі її помилку, бо вона, мовляв, любляча, але нерозумна. Торвальд розпатякує та зовсім не помічає, що Нора немов залякла та заледеніла.

Жінка каже чоловікові, що за вісім років спільного життя вони ніколи не розмовляли серйозно. І батько, і чоловік вважали Нору лялькою, бавилися нею, немов лялькою. Вона не мала ані своїх думок, ані своїх переконань. Вона тільки розважала спершу батька, потім чоловіка. Ніхто не бачив у ній людину! Тому вона й сама не відчувала себе особистістю. Але нарешті вона зрозуміла, що живе у ляльковому домі, що вона сама — лялька, що діти її — теж ляльки, що це життя — несправжнє. Тому вона вирішила піти з дому, залишити дітей та чоловіка для того, щоб створити... саму себе! Вона буде працювати, читати, думати. Вона не візьме від чоловіка грошей, вона піде зараз, бо не може ночувати в оселі чужої людини.

Чоловік умовляє її, але жінка непорушна. Нора віддає Хельмуту обручку. У Хельмута залишається тільки одна надія: може, колись вони обидва зміняться та

зможуть почати життя спочатку.